

за тимчасовий доступ до ресурсу. За таким принципом економіки спільної участі вибудовані, наприклад, сервіси *Uber* та *Lyft*.

Однак зазначене – неповний перелік сфер, у яких можна використати технологію блокчейну та які можуть стати в перспективі об'єктами потенційного правового регулювання. Це лише вершина айсберга. В майбутньому він має бути розширений сферами, що стосуються: цифрової ідентичності й підтвердження прав доступу; управління даними та процесами; засобів голосування і виявлення колективної думки; організації публічного та приватного управління; формування й управління репутаційними рейтингами учасників цифрових відносин; благочинності та суспільно корисної діяльності; індустрії ігор і розваг; соціальних мереж тощо. При цьому надзвичайно важливо виявити необхідність і доцільність їх правового регулювання та охорони, а також межі й умови такого правового впливу. Хоча варто погодитись із висловленою в літературі думкою, що правове регулювання, з одного боку, не в змозі упорядкувати Інтернет, а з другого боку, воно навряд чи і вб'є його⁴⁴. Тому у будь-яких процесах, пов'язаних із юридизацією сфери ІТ, мають бути враховані принципи добросовісності, розумності, справедливості, а також забезпечення балансу інтересів людини, суспільства та держави.

Висновки. Урешті-решт, необхідно зрозуміти, що розвиток ІТ, подальша інтеграція Інтернету в суспільне життя є неминучими процесами, що не залежатимуть від бажань держави. Питання полягатиме в готовності права запропонувати цим змінам сучасний, системний і адекватний підхід для того, щоб забезпечити належне регулювання цієї сфери з метою використання її на благо суспільства загалом та окремих осіб зокрема. Сьогодні перспективним убачається формування правової політики, спрямованої на процеси цифровізації людини й суспільних відносин. Основою такого процесу могла б стати технологія блокчейну, застосування якої сприятиме забезпеченню прозорості, ефективності, пришвидшенню процесів у більшості сфер людської життєдіяльності. Водночас доцільно подумати і про механізм протидії можливим негативним наслідкам від тотальної цифровізації життя людини.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Pro administratyvni posluhy [On Administrative Services]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 6 veresnia 2012 r. № 5203-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5203-17> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).

⁴⁴ Paul Ohm, 'We Couldn't Kill The Internet If We Tried' (2016) 130 (2) Harvard Law Review Forum 79.

2. Pro derzhavnu pidtrymku kinematohrafii v Ukraini [On the State Support of Cinematography in Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 23 bereznia 2017 r. № 1977-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1977-19> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
3. Pro dostup do publichnoi informatsii [On Access to Public Information]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 13 sichnia 2011 r. № 2939-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
4. Pro elektronni dovirchi posluhy [On e-Trust Services]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 5 zhovtnia 2017 r. № 2155-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
5. Pro elektronnu komertsiiu [On e-Commerce]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 3 veresnia 2015 r. № 675-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
6. Pro informatsiiu [On Information]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 2 zhovtnia 1992 r. № 2657-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
7. Pro obih kryptovaliuty v Ukraini [On Crypto Currency Circulation in Ukraine]: proekt Zakonu Ukrainy [Draft Law of Ukraine] vid 6 zhovtnia 2017 r. № 7183. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (accessed: 23.12.2017) (in Ukrainian).
8. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy [On the Basic Principles of Ensuring Cyber Security in Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 5 zhovtnia 2017 r. № 2163-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
9. Pro osvitu [On Education]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
10. Pro pidvyshchennia dostupnosti ta yakosti medychnoho obsluhovuvannia u silskii mistsevosti [On Improving the Availability and Quality of Medical Services in Rural Areas]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 14 lystopada 2017 r. № 2206-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2206-19> (accessed: 16.01.2018) (in Ukrainian).
11. Pro rozvytok tsyfrovoy ekonomiky [On Digital Economy Development]: proekt Zakonu Ukrainy [Draft Law of Ukraine] vid 15 sichnia 2018 r. № 7485. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63316 (accessed: 15.01.2018) (in Ukrainian).
12. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini [On Approval of the Concept of e-Government Development in Ukraine]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 20 veresnia 2017 r. № 649-r. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
13. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoy ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018–2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii [On Approval of the Concept of Digital Economy and Society Development in Ukraine for years 2018-2020 and Approval of the Concept's Implementation Activity Plan]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 17 sichnia 2018 r. № 67-r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizatsiyi> (accessed: 17.01.2018) (in Ukrainian).
14. Pro stymuliuvannia rynku kryptovaliut ta yikh pokhidnykh v Ukraini [On Stimulating the Market of Crypto Currencies and Their Derivatives in Ukraine]: proekt

- Zakonu Ukrainy [Draft Law of Ukraine] vid 10 zhovtnia 2017 r. № 7183-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710 (accessed: 23.12.2017) (in Ukrainian).
15. Pro telekomunikatsii [On Telecommunications]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 18 lystopada 2003 r. № 1280-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1280-15> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
 16. Pro vnesennia dopovnen do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy (shchodo harantuvannia prava fizychnoi osoby na dostup do Internetu) [On Amendments to the Civil Code of Ukraine (on Ensuring an Individual's Right of Access to the Internet)]: proekt Zakonu Ukrainy [Draft Law of Ukraine] vid 14 travnia 2015 r. № 2849. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55127 (accessed: 23.12.2017) (in Ukrainian).
 17. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy (shchodo stymuliuвання rynku kryptovaliut ta yikh pokhidnykh v Ukraini) [On Amendments to the Tax Code of Ukraine (on Stimulating the Market of Crypto Currencies and Their Derivatives in Ukraine)]: proekt Zakonu Ukrainy [Draft Law of Ukraine] vid 30 zhovtnia 2017 r. № 7246. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62816 (accessed: 23.12.2017) (in Ukrainian).
 18. Pro vnesennia zmin do statti 8 Zakonu Ukrainy "Pro zakhyst prav spozhyvachiv" (shchodo vstanovlennia vidpovidalnosti Internet-mahazyniv za nenalezhnu yakist tovariv) [On Amendments to Article 8 of the Law of Ukraine "On Consumer Rights Protection" (Regarding Introduction of Liability of Internet Shops for Improper Quality of Goods)]: proekt Zakonu Ukrainy [Draft Law of Ukraine] vid 11 liutoho 2016 r. № 4047. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58130 (accessed: 23.12.2017) (in Ukrainian).
 19. Pro vnesennia zmin do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy (shchodo zaborony poshyrennia v mrezhi Internet informatsii, yakoiu porushuutsia osobysti nemainovi prava) [On Amendments to the Civil Code of Ukraine (on the Prohibition of Information Dissemination in the Internet Infringing on Personal Non-Proprietary Rights)]: proekt Zakonu Ukrainy [Draft Law of Ukraine] vid 12 kvitnia 2016 r. № 4401. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58697 (accessed: 23.12.2017) (in Ukrainian).
 20. Pro zakhody shchodo rozvytku natsionalnoi skladovoi hlobalnoi informatsiinoi mrezhi Internet ta zabezpechennia shyrokooho dostupu do tsiiei mrezhi v Ukraini [On Measures Aimed at Developing the National Component of the Global Information Internet Network and Ensuring Wide Access to this Network in Ukraine]: Ukaz Prezydenta Ukrainy [Decree of the President of Ukraine] vid 31 lypnia 2000 r. № 928/2000. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928/2000> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
 21. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii nadannia zasudzhenym dostupu do hlobalnoi mrezhi Internet [On Approval of the Procedure for Organization of Access to the Global Internet Network for Prisoners]: nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy [Decree of the Ministry of Justice of Ukraine] vid 19 zhovtnia 2017 r. № 3233/5, zareiestrovano v Ministerstvi yustytzii Ukrainy 20 zhovtnia 2017 r. za № 1280/31148. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1280-17/paran9№n9> (accessed: 17.01.2018) (in Ukrainian).
 22. Pro zvernennia hromadian [On Citizen Petitions]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 2 zhovtnia 1996 r. № 393/96-VR. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).
 23. Ukraina: postup u XXI stolittia Stratehiia ekonomichnoi ta sotsialnoi polityky na 2000–2004 rr. [Ukraine: Progressing into the XXI Century Strategy of Economic and Social Policies for years 2000-2004]: Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi

Rady Ukrainy [Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine] vid 23 liutoho 2000 r. № 276a/2000. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276%D0%B0/2000> (accessed: 22.12.2017) (in Ukrainian).

Cases

24. Judgement 12790 of the Supreme Court, File 09-013141-0007-CO, 30 July 2010 (English translation).

Bibliography

Authored books

25. Calder A and Watkins S, *IT Governance: An International Guide to Data Security and ISO27001/ISO27002* (6th edn, Kogan Page 2015) (in English).
26. Lloyd I, *Cyber Law in the United Kingdom* (3rd edn, Wolters Kluwer Law & Business 2017) (in English).
27. – – *Information Technology Law* (8th edn, OUP 2017) (in English).
28. Murray A, *The Regulation of Cyberspace: Control in the Online Environment* (Routledge-Cavendish 2006) (in English).
29. – – *Information Technology Law: The Law and Society* (Law & Society) (3rd edn, OUP 2016) (in English).
30. Reed C, *Making Laws for Cyberspace* (OUP 2012) (in English).
31. Rowland D and Kohl U, *Information Technology Law* (4th edn, Routledge 2011) (in English).
32. Rowland D and Kohl U, Charlesworth A, *Information Technology Law* (5th edn, Routledge 2016) (in English).
33. Tollen D W, *The Tech Contracts Handbook: Cloud Computing Agreements, Software Licenses, and Other IT Contracts for Lawyers and Businesspeople* (2nd edn, American Bar Association 2016) (in English).
34. Wang F F, *Law of Electronic Commercial Transactions: Contemporary Issues in the EU, US and China* (Routledge Research in IT and E-Commerce Law) (2nd edn, Routledge 2014) (in English).
35. Bachynskiy T, Radeiko R, Kharytonova O, *Osnovy IT-prava [Foundations of IT-Law]* (Yurinkom Inter 2017) (in Ukrainian).
36. Bryntsev O, “Elektronni sudy” v Ukraini Dosvid ta perspektyvy [“Electronic Courts” in Ukraine Experience and Prospects] (Pravo 2016) (in Ukrainian).

Edited books

37. Edwards L and Waelde C (eds), *Law and the Internet* (3rd edn, Hart Publishing 2009) (in English).
38. Hedley S and Aplin T (eds), *Blackstone’s Statutes on IT and e-Commerce* (4th edn, Blackstone Press 2008) (in English).
39. Kharytonova O ta Kharytonov Ye (red), *IT-pravo: sutnist ta poniattia [IT-Law: the Essence and Concept]* (Feniks 2017) (in Ukrainian).
40. Shtefan O ta inshi, *Tsyvilno-pravova okhorona ta zakhyst avtorskoho prava v suchasnykh umovakh tekhnolohichnoho rozvytku [Copyright Protection and Security Under Civil Law in the Modern Context of Technological Development]* (N Myronenko red, Naukovodoslidnyi instytut pryvatnoho prava i pidpriemnytstva imeni akademika FH Burchaka Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy, TOV “NVP Interservis” 2014) (in Ukrainian).

Руслан Стефанчук

41. Yavorska O ta inshi, *IT pravo [IT-Law]* (Oleksandra Yavorska red, Vydavnytstvo "Levada" 2017) (in Ukrainian).

Encyclopedias

42. 'Predictions made by Ray Kurzweil', *Wikipedia* <https://en.wikipedia.org/wiki/Predictions_made_by_Ray_Kurzweil> accessed 20 December 2017 (in English).

Articles

43. Gasser U, 'Recoding Privacy Law: Reflections on the Future Relationship Among Law, Technology, and Privacy' (2016) 130 (2) *Harvard Law Review Forum* 61 (in English).
44. Ohm P, 'We Couldn't Kill The Internet If We Tried' (2016) 130 (2) *Harvard Law Review Forum* 79 (in English).
45. Savel'ev I, 'Tehnologija blockchain i ee primeneniye' ['Blockchain technology and its application'] (2016) 11 (6) *Prikladnaya informatika* 19 (in Russian).

Thesis abstracts

46. Boiko D, 'Pravova pryroda domennykh imen Internet' ['Legal Nature of Internet Domain Name'] (avtoref dys kand yuryd nauk, Natsionalna yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho 2005) (in Ukrainian).
47. Filinovich V, 'Veb-sait yak osoblyvyi ob'ekt prava intelektualnoi vlasnosti' ['A Web-Site as the Special Object of Intellectual Property Law'] (avtoref dys kand yuryd nauk, Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, 2015) (in Ukrainian).
48. Hura M, 'Tsyvilno-pravova okhorona Internet-saitu v Ukraini' ['Protection of an Internet Web-Site in Ukraine under Civil Law'] (avtoref dys kand yuryd nauk, Instytut derzhavy i prava imeni V M Koretskoho Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy 2006) (in Ukrainian).
49. Karpenko O, 'Internet-posluha yak ob'ekt tsyvilno-pravovykh vidnosyn' ['An Internet Service as the Object of Relations under Civil Law'] (avtoref dys kand yuryd nauk, Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V N Karazina 2015) (in Ukrainian).
50. Odehova L, 'Tsyvilno-pravove rehuliuвання rozrakhunkiv z vykorystanniam Internet-bankinhu' ['Regulation of Payments via Internet Banking under Civil Law'] (avtoref dys kand yuryd nauk, Naukovo-doslidnyi instytut pryvatnoho prava i pidpriemnytstva imeni akademika F H Burchaka Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy 2013) (in Ukrainian).
51. Pastukhov O, 'Avtorske pravo u sferi funktsionuvannya vsesvitnoi informatsiinoi merezhi Internet' ['Copyright in the Context of Operation of the Global Information Internet Network'] (avtoref dys kand yuryd nauk, Instytut derzhavy i prava imeni V M Koretskoho Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy 2002) (in Ukrainian).
52. Prysiazhniuk O, 'Osnovy kontseptsii pravovoho rehuliuвання internet-vidnosyn v Ukraini (zahalnoteoretychni aspekty)' ['Foundations of the Concept of Legal Regulation of the Internet Relations in Ukraine (General Theoretical Aspects)'] (avtoref dys kand yuryd nauk, Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav 2007) (in Ukrainian).
53. Radkevych O, 'Tsyvilno-pravova okhorona i zakhyst personalnoi informatsii v merezhi Internet' ['Security and Protection of Personal Information on the Internet under Civil Law'] (avtoref dys kand yuryd nauk, Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav 2014) (in Ukrainian).

www.pravoua.com.ua

54. Shakhbazian K, 'Mizhnarodno-pravovi osnovy rehulivannia vidnosyn v merezhi Internet' ['International Legal Framework for Regulation of the Internet Relations'] (avtoref dys kand yuryd nauk, Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka 2009) (in Ukrainian).

Websites

55. 'Internet World Stats' (*Internet World Stats*) <www.internetworldstats.com> accessed 20 December 2017 (in English).
56. 'Resolution with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL))' (*European Parliament*, 16 February 2017) <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+DOC+XML+V0//EN>> accessed 17 January 2018 (in English).
57. La Rue F, 'Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression' (*Office of the High Commissioner for Human Rights*, 16 May 2011) <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf> accessed 16 January 2018 (in English).
58. Thompson C, '11 wild predictions Elon Musk has made about the future' (*Business Insider*, 9 December 2017) <www.businessinsider.com/elon-musk-predictions-2017-8> accessed 21 December 2017 (in English).
59. Weller C, '7 wild predictions Bill Gates has made that could come true' (*Business Insider*, 4 May 2017) <www.businessinsider.com/bill-gates-wild-predictions-2017-5> accessed 21 December 2017 (in English).
60. – – 'A robot that once said it would "destroy humans" just became the first robot citizen' (*Business Insider*, 26 October 2017) <<http://www.businessinsider.com/sophia-robot-citizenship-in-saudi-arabia-the-first-of-its-kind-2017-10>> accessed 16 January 2018 (in English).

Blogs

61. Mashchenko H, 'Predstavliaemo rezultaty doslidzhennia povedinky ukrainskoho internet-korystuvacha Google Connected Consumer Study 2017' ['Results of the Study Focused on the Behavior of a Ukrainian Internet-User Google Connected Consumer Study 2017'] (*Ofitsiynyi blog – Google Ukraina*, 2 Zhovten 2017) <<https://ukraine.googleblog.com/2017/10/google-connected-consumer-study-2017.html>> accessed 20 December 2017 (in Ukrainian).

Ruslan Stefanchuk

INFORMATION TECHNOLOGIES AND LAW: QUO VADIS?

ABSTRACT. A change in social relations ensuing from the onset and rapid development of information technologies drives the need for a prompt and adequate response on the part of law. At the same time, today's legal framework for regulation and protection of social relations is not fully able to adequately ensure appropriate changes resulting from the expansion of IT.

The purpose of this article is to make an initial analysis of whether the national legal system is ready for changes in social relations occurring as a result of rapid IT development,